

Retrattn va de Teresa van Tonale

SKIMMP DE STELA!

Mòcheno. Il rito del canto della Stella coinvolge tutti gli abitanti di Fierozzo e Palù ed è una delle tradizioni religiose più antiche e sentite della comunità mòchena. La Stella, con il gruppo dei cantori, all'imbrunire, comincia la sua visita le abitazioni dei due paesi. Con l'esecuzione dei canti tradizionali ripercorre

ideamente il cammino fatto dai Re Magi per rendere onore a Gesù, rinnovando in ogni cuore la gioia per la nascita del Salvatore con l'augurio che la serenità e la speranza abiti in ogni casa ed in ognuno di noi.

De sunn geat giatla giatla ano en earst to van jor benn as vour de kirch va Vlarotz sicht men de cantore as de klaum se zòmm ont prope en haus van Gotterhear vòngen sa u' za singen de Stela as derno barn se tròng en òlla de haiser van dorf ver za vaiern s kloa' Kristkindl ont bintschn en òlla de lait òlls s peste ver en jor as heift u'. Haier, en naijorto, kemmen sa en Inderpèrg ont en to va Beganate barn se gea' en Mitterpèrg; an ònders jor enveze barn se s umkearte tea'. A vòrt sai' se òlla zòmm gòngen, ober laiverleist hom se òlbe speiter garift bavai de haiser sai' òlbe mear kemmen ont alura hom se u'ganòmmen za toaln se aus en zboa gruppn, oa'n va untu anau ont der ònder va drau aro: bou as de tea' se pakemmen semm singen se zòmm de leist Stela ont de hom garift.

De gea' laischiar iheròll za vuas, de kemmen finz vour en de tir van haus, oder innbende aa, ver ber as bilt s, de kenntn u' de Stela ont de singen, no en prauch, oa'na, zboa' oder drai cantade.

De lait en de haiser sai' òlla vroa' za sechen kemmen de Stela: de paroatn eppes za trinken oder za èssn ver de cantore ont dòra bòrtu sa pet vrait ont gadult as de kemmen.

En de haiser bou as lem eltera lait ist òlbe runt schea' spirmen abia as de bòrtu bòrmhèrse ont pet glam as s schellv irpai gea' de Stela ont bal de kimmptschungen mearer vert mut men sechen zachern de ang, van sèlln as lisen ont van sèlln as singen aa.

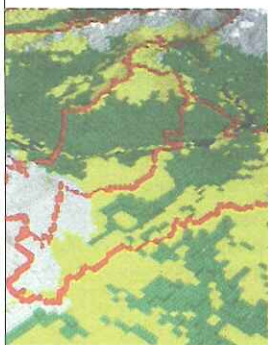
Òll vòrt as i tua sa bòrtu zòmm pet de mai'na kinder i kear um pet en gadenkas benn as i pin kloa' gaben; ver mi de Stela ist gea' pa der nòcht kan kraiz van Meidl, hearn, der bail as umadum òlls still ist, va vèrr, oa'na oder de ònder cantada ont tschbinnen pet en hèr as tuat zittern va vroa: «de sai' òlbe glaimer: ber miasn bòrtu lai nou a zaitl!!».

S ist becken se au, nou a ker entschloven – en to va Beganate hober gamiast vria en pett gea' bavai en to drau laischiar òlbe hòt s tschual gahòt – pet de tiafstimm van Basilio van Lutzler as entonart de earst cantada ont pet de sèll van Valentin van Spitz ont van Mario van Nane Ledl asou stòrch ont klua as s hòt pariat as de staigt anau finz en himmbl, as zòmm pet òlla de òndern hom en enkeing. Ver mi de Stela ist sechen de pèttler – der Tonale, der Mario ont der Lino – as pariarn laischiar òndera lait asou vill tea' sa òchtn de doi schicht as ist en ibergem kemmen ver za kring de opfer ver de kirch. Ver mi de Stela ist hearn s glam en de stimm van sèlln as singen ont en de ang van sèlln as lisen, ist verstea' as de ingern òltn hom araus pfunt der doi ausònder vurm ver za petn en Gotterhear ont vaiern asou Bainechn ont de sai' guat gaben, turch schea'na ont tschlèchta zaitn, za tròng en envire finz haitzegento! De Stela ist an groasn gaschenkas men kriak òll jor!

Ont asou i tua sa griasn a ker loada bal de geat ka tir anaus, bavai i boas as men miast bòrtu nou a gònzes jor vour as men sicht sa biderva nait kemmen ont as en a jor s sai' vil de dinger as meing bècksl, i tua sa ober griasn pet en hèr vroa aa bavai de Stela tuat ens learnen za sai' vrait lech pet òlla ont za schaug pet vertraun en de zaitn as kemmen.

A guats nais jor en òlla!

Nadia Moltretr

LA DOLOMITES FATES COL LEGO

Ladino. Rimarrà esposto per tutto l'inverno nel municipio dell'alta Fassa, il modellino che ricostruisce con oltre 50 mila piccoli mattoncini Lego (scala 1:10.000), la valle ladina. "Dolomites Lego", questo il nome del progetto, è nato da una proposta di Ermanno Zulian, giovane di Soraga, finanziata con circa 5 mila euro da "La Risola", che l'ha inserita tra le attività dei giovani del 2011.

Te comun de Cianacei, jàbàs ite e enlongiàù l'ofizie del turism, l'é da veder per dut invern a la longia na composizion originèla fata con un materiel dassen curious e che ne fescjir endò a canche siane picoi, metuda adum da un grop de joegn fascegn: "La Dolomites de Lego". L'è un plastich de 7 metres cuadrac', na recostruzion de duta la valeda de Fascia te sia parbuda e te si aspec morfologics.

L'idea de un grop de joegn de Fascia vidè da Ermanno Zulian, 19 egn da Soraga, la é stata tutta sù con gaissa dal Pian di jogn "La Risola" de Fascia che i l'ha finanzièda compran ite da la Lego 50 mile cadrie picoi de desferenc' colores, 300 duplo e 50 piastres doredes per logher l'sedim del model de Fascia. I colores desvalives fesc sesaben paleres i prè, i bosc', la crepes e la neif, l'fosch moscia i paeses e l'chécen dessegna la sèedes di sedimes dei tegnires di comuns. L'obietif l'é chel de fer cognoscer miec' la Dolomites de Fascia, ence dò dal recognosciment UNESCO a Patrimone de la Umanità. "L'idea l'é stat chela de fer cognoscer nosc tegni enca a livel internazionèl" l'ha dit Ermanno Zulian "e ence se l'itorie l'é picol, l'pel doenter zeche de gran se vedù sot a etres aspec". L'percors ideat l'è stat lonch e articolà: dantfora i joegn i à fat n studie al computer en 3D, dapodò l'é vegnù fat la scanerizacions de la chertes topografiches de la valeda che les è a la leta anchencondi, fin a calcolèr la proporzions di monc: chest à domanà meisc de lurier fin a la realizazion del pastich che l'é stat portà a compiment dai 10 joenec fascegn te n meis a la longia. Na picola opera d'ert che dapò la sarà moscèda a roda te altra sentes istituzionèles de Fascia.

m.d.

Ploaz khlummane lustege tritt

di Luca Zotti

CIMBRO

A Luserna un progetto innovativo per stimolare l'apprendimento precoce delle lingue nei bambini

A Luserna Lusérn sempre più spesso la cicogna torna a fare visita: un segno di grande speranza per la comunità e per la cultura cimbra

foto Zotti

Ziz benn dar bege machtze stikhl ke di Lusérnar ziang auz daz peste, 'z iz allora bo ma se lekh panàndar zo giana vür no stechar baz vorà. Ditzza iz auzgvalt pitt disan naüge prodjeto bo da hoazt "Khlummane lustege tritt": dar Kamou vo Lusérn, segante ke pan herbest von djar 2012 in khindargart beratnda gest lai zboa khindar, un dise zboa khindar beratn gest pruadar un sbestar, vòrtantese ke 'z berat auzgvalt baztada iz vürkhennt 'z djar 2006 pittar mittlschual bo da iz khennt gitrah atz Lavrou, segante o però ke pinn djar di khindar beratn khennt zo soina hèrta mearar, hatten gètt zo tüana au zo halta soi schual.

'Z izta khennt augilekh an arbattisch, gimacht vo laüt von Kamou, von Kulturinstitut Lusérn un vo dar Università vo Tria; dise laüt soine givuntet mearne vert un hām nidargidjukt an prodjet zoa au zo lega a schual az bi' a tagesmutter, zoa azta di khlumman khindar untar di drai djar manse vennen pinn sèlne von khindargart.

'Z iz nèt gest dèstar, ma an lestin izta khennt givuntet 'z gèlt o, un a kooperativa vo Tria asò hatt auginump a djunga diarn von lant bo da iz nà zo lina zo khemma maistra. Hèrta dar Kamou hatt givorst dar Monica von Mökk - bo da vo zbuantzekh djar lirt abe di maistre - drau zo sauga aft da

gantz arbat un asò est, durch in Haus von Lusérn, soinda saist di khindar von khindargart, saist di khindar von prodjet "Khlummane lustege tritt". Pitt disan naüge prodjet dar Kamou hatt nèt lai dartant offe zo halta in khindargart legante pānandar vil mearar khindar odor gètt - un iz sichar nèt biane - a hant in māmme bo da asò mang bidar āhevan zo giana af di arbat; dar hatt, un disa iz da groaz hilfe bo da gitt dar Kulturinstitut, offegitānt di bèlt vo dar zimbar zung un kultur alln in ünsarn djüngarstar khindar. Vor ditzza dar Kulturinstitut lekh sēm a mentsch, vor drai urn affon tage, zo reda, zo arbata un zo spila pinn khindar nützante ünsar zung.

"Disar prodjet bo da iz āgivānk disan setembre" - hatta khött dar Luca Nicolussi Paolaz, bürgarmaistar vo Lusérn - "iz an earst groaz tritt zuar a schual bo da haltet kunt vo daz sèll bo

'z iz Lusérn: a lant pitt a kultur, pitt a zung, pitt laüt bo da haltn gearn soine traditzion un soine burtzan. Dar servitzio iz āgiheft in Prundle, in Haus von Lusérn, bo da iz nèt a richtega schual. Ditzza umbromm bar hebatn gearn auz zo richa da djüst schual, sēm bo se iz hèrta gest."

"Benn da dar bürgarmaistar hattaz givorst zo untarstütza an khindargart vor gantz khlummane khindar," - khütta di Anna Maria Trenti Kaufman, vorsitzar von Kulturinstitut - "gearn hābar khött vo ja, nèt lai umbromm asò di gantz khlumman khindar māng lirin ünsar zung, ma umbromm asò gloabar ke bar māng nāhelvan in müatar bo da gian z'arbata, bo da bōllstian in lant un hām a pezzarz lem atz Lusérn."

Zoa nèt abe zo slaga baztada dar Kulturinstitut, dar Kamou un di schual machan an morgas pinn khindar, berat schümma un bichte azta alle, benn dar bokhennt di khindar ummar pa' beng, hevatn ā zuar zo redanen asò bi da 'z hām zuargiredet ünsarne éltarn. Lai asò biar Lusérn bartn soin un bartn hām hèrta eppaz mearar baz di āndarn